

Original article

Role of Moral Intelligence and Mindfulness in Predicting the Sense of Belonging to School: A Case of Secondary School Students of Karaj, Iran

Zahra Ghobadi Mehr¹
Mohammad Hassan Ghanifar^{2*}
Toktam Sadat Jafar Tabatabaei²
Samaneh Sadat Jafar Tabatabaei²

1. PhD Student in Educational Psychology, Birjand Branch, Islamic Azad University, Birjand, Iran
2. Assistant Professor, Department of Psychology, Birjand Branch, Islamic Azad University, Birjand, Iran

*Corresponding author: Mohammad Hassan Ghanifar, Department of Psychology, Islamic Azad University, Birjand Branch, Birjand, Iran

Email: Ghanifar@iaubir.ac.ir

Received: 11 June 2024

Accepted: 14 September 2024

ABSTRACT

Introduction and purpose: The feeling of belonging to the school as an important requirement for the excellent performance of students in learning environments is influenced by several factors. Therefore, the present study aimed to investigate the role of moral intelligence and mindfulness in predicting the sense of belonging to school.

Methods: The present research followed the descriptive approach. The research population comprised all male and female students enrolled in first and second secondary schools within the Karaj district of Iran during the academic year 2023-2024. A sample of 120 individuals was selected using a convenience sampling method. Subsequently, participants completed questionnaires assessing moral intelligence, as developed by Lennik and Kiel (2005), mindfulness, as conceptualized by Chadwick et al. (2008), and the sense of belonging to the school, as articulated by Brew and Beatty (2004). Data analysis was performed using Pearson's correlation test and multiple regression using the SPSS (version 22) software.

Results: The results indicated that there is a positive and significant relationship between moral intelligence ($r=0.702$) and mindfulness ($r=0.622$) with the sense of belonging to the school ($P<0.01$). Furthermore, the components of moral intelligence account for 48.3% of the variance in the sense of belonging to school, while the components of mindfulness explain 37.2% of this variance.

Conclusion: According to the results of moral intelligence and mindfulness, they effectively improve students' sense of belonging to school; therefore, training of moral intelligence and mindfulness should be considered part of school intervention programs.

Keywords: Moral intelligence, Mindfulness, Sense of belonging to school, Students

► **Citation:** Ghobadi Mehr Z, Ghanifar MH, Jafar Tabatabaei TS, Jafar Tabatabaei SS. Role of Moral Intelligence and Mindfulness in Predicting the Sense of Belonging to School: A Case of Secondary School Students of Karaj, Iran. *Journal of Health Research in Community*. Autumn 2024;10(3):62-72

مقاله پژوهشی

نقش هوش اخلاقی و ذهن آگاهی در پیش‌بینی احساس تعلق به مدرسه دانش‌آموزان متوسطه کرج

چکیده

زهرا قبادی مهر^۱محمدحسن غنی فر^{۲*}تکتم سادات جعفر طباطبایی^۱سمانه سادات جعفر طباطبایی^۱

مقدمه و هدف: احساس تعلق به مدرسه یک نیاز مهم برای عملکرد خوب دانش‌آموزان در محیط‌های یادگیری، تحت تاثیر عوامل متعددی است؛ بنابراین، مطالعه حاضر با هدف بررسی نقش هوش اخلاقی و ذهن آگاهی در پیش‌بینی احساس تعلق به مدرسه انجام شد.

روش کار: روش پژوهش حاضر توصیفی بوده است. جامعه پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان دختر و پسر متوسطه اول و دوم ناحیه یک کرج در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بوده‌اند؛ ۱۲۰ نفر به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شده و به پرسش‌نامه‌های هوش اخلاقی لنینک و کیل (۲۰۰۵)، ذهن آگاهی چادویک و همکاران (۲۰۰۸) و احساس تعلق به مدرسه بری و بتی (۲۰۰۴) پاسخ داده‌اند. تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه با نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۲۲ انجام شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد بین هوش اخلاقی ($F=0/702$) و ذهن آگاهی ($F=0/622$) با احساس تعلق به مدرسه ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد ($p<0/01$). همچنین مولفه‌های هوش اخلاقی، ۴۸/۳ و مولفه‌های ذهن آگاهی ۳۷/۲ درصد از واریانس احساس تعلق به مدرسه را تبیین می‌کنند.

نتیجه‌گیری: بر اساس نتایج هوش اخلاقی و ذهن آگاهی در ارتقای احساس تعلق به مدرسه دانش‌آموزان تاثیرگذار هستند؛ بنابراین، شایسته است آموزش هوش اخلاقی و ذهن آگاهی جزء برنامه‌های مداخلاتی مدارس در نظر گرفته شود.

کلمات کلیدی: هوش اخلاقی، ذهن آگاهی، احساس تعلق به مدرسه، دانش‌آموزان

۱. دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، واحد بیرجند، دانشگاه آزاد اسلامی، بیرجند، ایران
۲. استادیار، گروه روانشناسی، واحد بیرجند، دانشگاه آزاد اسلامی، بیرجند، ایران

* نویسنده مسئول: محمدحسن غنی فر، گروه روانشناسی، واحد بیرجند، دانشگاه آزاد اسلامی، بیرجند، ایران

Email: Ghanifar@iaubir.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۲۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۲۴

◀ **استناد:** قبادی مهر، زهرا؛ غنی فر، محمدحسن؛ جعفر طباطبایی، تکتم سادات؛ جعفر طباطبایی، سمانه سادات. نقش هوش اخلاقی و ذهن آگاهی در پیش‌بینی

احساس تعلق به مدرسه دانش‌آموزان متوسطه کرج. مجله تحقیقات سلامت در جامعه، پاییز ۱۴۰۳؛ ۱۰(۳): ۶۲-۷۲

مقدمه

توجه به تعلق و سازش‌یافتگی به محیط مدرسه از جمله مسائل مهم دوران تحصیلی است که تاثیر زیادی در زندگی فردی

و اجتماعی دانش‌آموزان دارد [۱]. احساس تعلق به مدرسه با عنوان‌هایی مانند تعهد به مدرسه، پیوند با مدرسه و دل‌بستگی به مدرسه توصیف شده است و به معنای کیفیت ارتباط و احساس همبستگی دانش‌آموزان با همکلاسی‌ها و معلمان خود و نشان‌دهنده احساس پذیرش، احترام و حمایت مدرسه از دانش‌آموزان است [۲،۳]. تعلق به مدرسه به‌عنوان اعمالی که باعث سازگار شدن دانش‌آموزان در انجام یک فعالیت یا مکان خاص می‌شود، تعریف می‌شود [۴]. تعلق به مدرسه دارای شش خرده‌مقیاس شامل تعلق به همسالان، حمایت معلم، احساس رعایت احترام و عدالت در مدرسه، مشارکت در اجتماع، ارتباط فرد با مدرسه و مشارکت علمی است [۵]. دانش‌آموزان دارای تعلق به مدرسه در فعالیت‌های مدرسه سهم می‌شوند، خود را متعهد به رعایت قوانین و مقررات مدرسه می‌دانند و انگیزه بالایی برای رسیدن به اهداف مد نظر مدرسه دارند [۶].

هوش اخلاقی نیز از جمله عواملی است که می‌تواند در ارتباط با مدرسه نقش موثری داشته باشد و شامل توانایی درک درست اخلاق و داشتن اصول اخلاقی قوی و عمل به آن‌ها در جهت درست است و در برگیرنده دانش، تمایل و اراده فردی است که چگونه اصول جهان‌شمول بشری را در ارزش‌ها، اهداف و اقدام‌ها در زندگی به کار ببرند [۷،۸،۹]. هوش اخلاقی دارای چهار بعد اصلی صداقت، مسئولیت‌پذیری، گذشت و شفقت است و شامل جنبه‌های اساسی زندگی از جمله توانایی تشخیص رنج افراد، خودداری از رفتار ظالمانه و عمدی، مهار احساسات ناگهانی، به تعویق انداختن رضایت، گوش دادن به همه جنبه‌ها قبل از قضاوت، پذیرش و درک تفاوت‌ها، تشخیص انتخاب‌های غیراخلاقی احتمالی و همدلی است [۱۰]. هوش اخلاقی، نوعی مکانیسم خودمهارگری در امور تحصیلی فراهم می‌آورد که با آن دانش‌آموزان، وظیفه یا کار خود را به‌طور کامل انجام می‌دهند و در رسیدن به اهداف خود، پشتکار، سخت‌کوشی و انگیزه بیشتری دارند [۱۱]. هوش اخلاقی یک عامل مهم درباره خوش‌بینی

تحصیلی دانش‌آموزان، امید به آینده تحصیلی دانش‌آموزان و رضایت از زندگی دانشجویان است [۱۴-۱۲].

احساس تعلق به مدرسه تحت تاثیر عوامل متعدد فردی، اجتماعی، معنوی و اخلاقی است، یکی از عوامل فردی ذهن آگاهی است که آن را آگاهی غیر قضاوتی و لحظه‌به‌لحظه از تجربه حال تعریف کرده‌اند و فرایند آگاهی، گشودگی و انعطاف‌پذیری ذهن را در بردارد [۱۵]. مفهوم ذهن آگاهی ریشه در سنت بودایی دارد و یک شیوه بودن و یک فرایند لحظه‌به‌لحظه به معنای توجه کردن به زمان حال به شیوه خاص، هدفمند و خالی از قضاوت همراه با گشودگی شفقت است [۱۶]. ذهن آگاهی به جای استفاده از شناخت برای تشریح، منشأ، معنا یا نتایج حاصل از افکار یا احساسات خاص بر تجربه مستقیم چه ذهنی و چه فیزیکی تاکید دارد [۱۷]. ذهن آگاهی نوعی آرام‌سازی همراه با کنترل توجه است که از طریق تاثیر بر گستره توجه، انتظارات خلق و خو و تنظیم هیجانی بر فرایندهای حسی اثر می‌گذارد [۱۸]. پژوهش‌ها از نقش ذهن آگاهی در نگرش به مدرسه، رفتار غیر مولد تحصیلی، اشتیاق تحصیلی و سرزندگی تحصیلی حکایت دارند [۲۱-۱۹].

از آنجایی که دانش‌آموزان وقت زیادی را در مدرسه می‌گذرانند و فرصت زیادی برای تعامل با معلمان و دانش‌آموزان دارند، احساس تعلق به مدرسه زمینه بهبود سلامت تحصیلی دانش‌آموزان را فراهم می‌کند، همچنین احساس تعلق به مدرسه نقش مهمی در بهزیستی روانشناختی، موفقیت تحصیلی و رشد کارکردهای تحصیلی دارد، اما نبود آن به مشکلات تحصیلی، عاطفی و رفتاری می‌انجامد؛ از این رو، شناسایی عوامل موثر در احساس تعلق به مدرسه دارای اهمیت و ضروری است [۲۲]. افزون بر آن، انجام مطالعه در گروه دانش‌آموزان و نوجوان که خود یکی از گروه‌های در معرض آسیب‌های اجتماعی هستند و نقش هوش اخلاقی و ذهن آگاهی در بهبود تعلق به مدرسه یک جنبه نوآورانه در مطالعه حاضر است. از سویی، نظر به اهمیت متغیرهایی همچون هوش اخلاقی و ذهن آگاهی و همچنین در بررسی‌های

است. در نهایت، نمره ۹۰ تا ۱۰۰ عالی، ۸۰ تا ۸۹ خیلی خوب، ۷۰ تا ۷۹ خوب و ۶۹ و کمتر، ضعیف است [۲۴، ۲۵]. لنینک و کیل (۲۰۰۵) روایی محتوایی را مطلوب و ضریب پایایی به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۴ گزارش کرده‌اند [۲۵]. در مطالعه امانی کلاریجانی و سلم‌آبادی (۱۴۰۱)، روایی به روش تحلیل عاملی تایید شد و پایایی کل این آزمون با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۴ به دست آمد [۲۵]. در مطالعه حاضر پایایی کل به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۶ به دست آمد.

پرسش‌نامه ذهن آگاهی: چادویک و همکاران (۲۰۰۸) این پرسش‌نامه ۱۵ سوالی را طراحی کردند که سه عامل درگیری با افکار (پرسش‌های ۲، ۳، ۶، ۸، ۱۳، ۱۵)، پذیرش‌های ۴، ۷، ۱۰، ۱۱، ۱۲) و آگاهی از فکر (پرسش‌های ۱، ۵، ۹، ۱۴) در یک مقیاس ۷ درجه‌ای لیکرتی از صفر (به شدت موافقم) تا ۶ (به شدت مخالفم) می‌سنجد. دامنه نمرات بین ۰-۹۶ است و نمرات بالاتر نشان‌دهنده ذهن آگاهی بالاتر است و معکوس [۲۶]. در مطالعه چادویک و همکاران (۲۰۰۸) روایی همزمان تایید شد و پایایی به روش ضریب آلفای کرونباخ در جمعیت عادی ۰/۸۹ و در گروه بالینی ۰/۸۲ به دست آمد [۲۶]. در مطالعه فروغی و همکاران (۱۳۹۸) روایی به روش تحلیل عاملی اکتشافی تایید و پایایی به روش ضریب آلفای کرونباخ برای عامل درگیری با افکار ۰/۷۸، عامل پذیرش ۰/۶۹ و عامل آگاهی از فکر ۰/۶۲ و پایایی کل ۰/۷۶ به دست آمد [۲۷]. در مطالعه حاضر پایایی کل به روش آلفای کرونباخ ۰/۷۸ به دست آمد.

پرسش‌نامه احساس تعلق به مدرسه: بری و بتی (۲۰۰۴) این پرسش‌نامه ۲۷ سوالی را ساخته‌اند که شش خرده‌مقیاس شامل احساس مثبت نسبت به مدرسه (پرسش‌های ۱۰، ۱۶، ۲۵، ۲۶)، حمایت معلم (پرسش‌های ۲، ۵، ۷، ۹، ۱۳، ۱۵، ۱۸، ۲۰، ۲۷)، احساس رعایت احترام و عدالت در مدرسه (پرسش‌های ۱، ۳، ۴، ۱۲)، مشارکت در اجتماع (پرسش‌های ۱۱، ۱۹، ۲۱، ۲۳)، ارتباط فرد با مدرسه (پرسش‌های ۱۷، ۲۲، ۲۴) و مشارکت علمی

متون انجام شده مستندات مرتبط با موضوع یافته نشد؛ بنابراین، خلأ پژوهشی درباره متغیرهای پژوهش، موجب شد تا مطالعه حاضر با هدف بررسی نقش هوش اخلاقی و ذهن آگاهی در پیش‌بینی احساس تعلق به مدرسه انجام شود.

روش کار

روش پژوهش حاضر توصیفی بوده است. جامعه پژوهش شامل همه دانش‌آموزان دختر و پسر متوسطه اول و دوم ناحیه یک کرج در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بوده‌اند. برای تعیین حجم نمونه از فرمول تاباچینک و فیدل، یعنی $(n \geq m + 100)$ استفاده شد که در آن n حجم نمونه و m تعداد متغیرهای پیش‌بین است [۲۳]. در این پژوهش با توجه به وجود هفت متغیر پیش‌بین (چهار بعد هوش اخلاقی و سه بعد ذهن آگاهی)، حجم نمونه ۱۰۷ نفر برآورد شد. از آنجایی که معادله بیان‌شده حداقل حجم نمونه را محاسبه می‌کند؛ بنابراین، برای اطمینان از حجم نمونه و ریزش‌های احتمالی تعداد ۱۲۰ نفر به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ملاک‌های ورود شامل رضایت آگاهانه و تمایل جهت شرکت در مطالعه، محدود سنی ۱۳ تا ۱۸ سال و نداشتن بیماری روانی - جسمی و سلامت کامل بر اساس پرونده سلامت دانش‌آموزی بوده و ملاک‌های خروج ناقص بودن پاسخ‌های پرسش‌نامه بوده است. ابزار گردآوری اطلاعات شامل پرسش‌نامه‌های زیر بوده‌اند:

بازینه مشخصات دموگرافیک: این بازینه به منظور بررسی سن، جنسیت، مقطع تحصیلی و ... طراحی شد.

پرسش‌نامه هوش اخلاقی: لنینک و کیل (۲۰۰۵) پرسش‌نامه ۴۰ سوالی هوش اخلاقی را طراحی کرده‌اند که چهار مولفه اصلی درست‌کاری (پرسش‌های ۱۰-۱)، مسئولیت‌پذیری (پرسش‌های ۱۱-۲۰)، دلسوزی (پرسش‌های ۲۱-۳۰) و بخشش (پرسش‌های ۳۱-۴۰) را در طیف لیکرت پنج‌درجه‌ای (هرگز: نمره یک تا تمام اوقات: نمره ۵) می‌سنجد؛ بنابراین، دامنه نمرات بین ۴۰ تا ۲۰۰

(پرسش‌های ۶، ۸، ۱۴) را در یک مقیاس لیکرت (از کاملاً موافقم: نمره یک تا کاملاً مخالفم: نمره ۵) می‌سنجد. دامنه نمرات بین ۲۷ تا ۱۳۵ است و نمرات بالاتر نشان‌دهنده تعلق بیشتر است [۲۸]. در مطالعه بری و بتی (۲۰۰۴) روایی محتوایی تایید و پایایی به روش آلفای کرونباخ برای کل پرسش‌نامه ۰/۷۵ گزارش شده است [۲۸]. در پژوهش مکیان و کلانتر کوشه (۱۳۹۴) روایی همگرا و تحلیل عاملی تایید و پایایی به روش آلفای کرونباخ کل مقیاس برابر با ۰/۸۸ به دست آمده که نشان‌دهنده پایایی مطلوب این مقیاس است [۲۹]. در مطالعه حاضر پایایی کل به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۱ به دست آمده است.

در مرحله اجرا ابتدا قبل از توزیع پرسش‌نامه توضیحات مربوط به ملاک‌های ورود و اهداف پژوهش بیان شد و از آزمودنی خواسته شد که فقط در صورت دارا بودن این شرایط پاسخگو باشد. ملاحظات اخلاقی شامل محرمانه بودن پاسخ‌ها نزد پژوهشگر، اجباری نبودن برای شرکت در پژوهش و ارائه تفسیر پاسخ‌ها به شرکت‌کنندگان در صورت درخواست آزمودنی‌ها رعایت شد. در تحلیل داده‌ها در بخش آمار توصیفی از میانگین و انحراف معیار و در بخش آمار تحلیلی از روش‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه و با کمک نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۲۲ استفاده شد.

یافته‌ها

بر اساس نتایج جدول (۱) ۶۷ نفر (۵۵/۸ درصد) دختر و ۵۳ پسر (۴۴/۲ درصد) بوده‌اند. همچنین ۴۲ نفر (۳۵ درصد) ۱۳ سال، ۴۱ نفر (۳۴/۱ درصد) ۱۴ سال و ۳۷ نفر (۳۰/۹ درصد) بین ۱۴ تا ۱۵ سال سن داشتند. ۶۶ نفر (۵۵ درصد) در متوسطه اول و ۵۴ نفر (۴۵ درصد) در متوسطه دوم قرار داشتند. بر اساس نتایج به دست آمده از جدول (۲) تمامی ضرایب همبستگی محاسبه شده بین هوش اخلاقی و ذهن آگاهی با احساس تعلق به مدرسه مثبت و در سطح

آلفای ۰/۰۱ معنادار بوده است. مثبت بودن ضرایب به دست آمده نشان می‌دهد که بین هوش اخلاقی و ذهن آگاهی با احساس تعلق به مدرسه ارتباط مستقیم وجود دارد ($p < 0/01$).

به منظور پیش‌بینی احساس تعلق به مدرسه از طریق هوش اخلاقی، از آزمون رگرسیون چندگانه استفاده شد. برای بررسی استقلال باقی‌مانده‌ها از آماره دوربین - واتسون استفاده شد. با توجه به اینکه مقدار آن (۱/۷۸۳) در فاصله ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد، می‌توان گفت پیش‌فرض استقلال باقی‌مانده‌ها رعایت شد. برای بررسی وجود هم‌خطی چندگانه بین متغیرهای پیش‌بین از شاخص‌های تحمل و عامل تورم واریانس (VIF) استفاده شد که با توجه به نتایج به دست آمده، انحرافی از مفروضه هم‌خطی چندگانه مشاهده نشد. بر اساس نتایج جدول (۳) مقدار F به دست آمده برای بررسی مدل رگرسیونی برابر با ۲۸/۸۱۹ بود که در سطح آلفای کوچک‌تر از ۰/۰۱ معنادار بوده است که نشان داد هوش اخلاقی می‌تواند تغییرات مربوط به احساس تعلق به مدرسه را به خوبی تبیین کند و نشان‌دهنده مناسب بودن مدل رگرسیونی ارائه شده بود. مقدار مجذور R تعدیل شده برابر با ۰/۴۸۳ به دست آمد که نشان داد مولفه‌های هوش اخلاقی، ۴۸/۳ درصد از واریانس احساس تعلق به مدرسه را تبیین می‌کنند. مقدار ضریب رگرسیونی استاندارد شده (Beta) برای درست‌کاری ($p < 0/01$ ، $\beta = 0/233$)، مسئولیت‌پذیری ($p < 0/05$ ، $\beta = 0/200$)، دلسوزی ($p < 0/01$)، $\beta = 0/307$) و بخشش ($p < 0/05$ ، $\beta = 0/146$) است؛ بنابراین، نتیجه

جدول ۱. اطلاعات دموگرافیک آزمودنی‌ها

متغیر	فراوانی (درصد)
جنسیت	پسر ۵۳ (۴۴/۲ درصد)
	دختر ۶۷ (۵۵/۸ درصد)
سن	۱۳-۱۴ سال ۴۲ نفر (۳۵ درصد)
	۱۵-۱۶ سال ۴۱ نفر (۳۴/۱ درصد)
	۱۷-۱۸ سال ۳۷ نفر (۳۰/۹ درصد)
مقطع تحصیلی	متوسطه اول ۶۶ نفر (۵۵ درصد)
	متوسطه دوم ۵۴ نفر (۴۵ درصد)

جدول ۲. یافته‌های توصیفی و ضرایب همبستگی بین هوش اخلاقی و ذهن آگاهی با احساس تعلق به مدرسه

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱- درست کاری	۱									
۲- مسئولیت پذیری	۰.۶۱۶**	۱								
۳- دلسوزی	۰.۵۹۸**	۰.۶۶۲**	۱							
۴- بخشش	۰.۲۳۶**	۰.۲۷۴**	۰.۳۸۸**	۱						
۵- هوش اخلاقی	۰.۷۸۴**	۰.۸۲۴**	۰.۸۵۹**	۰.۶۲۴**	۱					
۶- درگیری با افکار	۰.۶۳۴**	۰.۵۹۶**	۰.۶۲۳**	۰.۲۷۸**	۰.۶۸۷**	۱				
۷- پذیرش	۰.۵۲۸**	۰.۶۴۲**	۰.۷۰۸**	۰.۳۸۳**	۰.۷۳۲**	۰.۶۴۶**	۱			
۸- آگاهی از فکر	۰.۳۲۴**	۰.۲۶۰**	۰.۲۵۰**	۰.۲۸۷**	۰.۳۶۲**	۰.۲۶۹**	۰.۲۴۰**	۱		
۹- ذهن آگاهی	۰.۶۵۶**	۰.۶۷۲**	۰.۷۱۳**	۰.۴۰۵**	۰.۷۹۰**	۰.۸۶۹**	۰.۸۶۰**	۰.۵۵۹**	۱	
۱۰- احساس تعلق به مدرسه	۰.۵۷۴**	۰.۵۸۷**	۰.۶۳۵**	۰.۳۷۵**	۰.۷۰۲**	۰.۵۲۶**	۰.۵۴۲**	۰.۳۵۸**	۰.۶۲۲**	۱
میانگین	۲۵/۷۳	۲۶/۹۰	۲۹/۲۲	۲۷/۱۸	۱۰۹/۰۳	۲۱/۴۹	۱۸/۹۳	۱۴/۵۶	۵۴/۹۸	۷۴/۴۵
انحراف معیار	۳/۳۷۶	۳/۵۵۴	۳/۶۴۰	۳/۶۶۷	۱۰/۹۸۵	۴/۵۲۶	۴/۵۳۱	۳/۰۱۲	۹/۵۱۲	۱۰/۴۶۸

**معناداری در سطح ۰/۰۱

گرفته شد که هوش اخلاقی به شکل مثبت و معناداری احساس تعلق به مدرسه را پیش بینی می کند.

به منظور پیش بینی احساس تعلق به مدرسه از طریق ذهن آگاهی، از آزمون رگرسیون چندگانه استفاده شد. برای بررسی استقلال باقی مانده ها از آماره دوربین - واتسون استفاده شد. با توجه به اینکه مقدار آن (۱/۶۸۸) در فاصله ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد، می توان گفت پیش فرض استقلال باقی مانده ها رعایت شد. برای بررسی وجود هم خطی چندگانه بین متغیرهای پیش بین از شاخص های تحمل و عامل تورم واریانس (VIF) استفاده شد که با توجه به نتایج به دست آمده انحرافی از مفروضه هم خطی چندگانه مشاهده نشد و بر اساس نتایج جدول (۴) مقدار F به دست آمده

برای بررسی مدل رگرسیونی برابر با ۳۹/۳۰۸ بوده که در سطح آلفای کوچک تر از ۰/۰۱ معنادار بوده که نشان داد ذهن آگاهی می تواند تغییرات مربوط به احساس تعلق به مدرسه را به خوبی تبیین کند و نشان دهنده مناسب بودن مدل رگرسیونی ارائه شده است. مقدار مجذور R تعدیل شده برابر با ۰/۳۷۲ به دست آمد و نشان داد مولفه های ذهن آگاهی، ۳۷/۲ درصد از واریانس احساس تعلق به مدرسه را تبیین می کنند. مقدار ضریب رگرسیونی استاندارد شده (Beta) برای درگیری با افکار ($\beta=0/261, p<0/01$)، پذیرش ($\beta=0/210, p<0/01$) و آگاهی از فکر ($\beta=0/323, p<0/01$) است؛ بنابراین، نتیجه گرفته شد که ذهن آگاهی به شکل مثبت و معناداری احساس تعلق به مدرسه را پیش بینی می کند.

جدول ۳. تحلیل رگرسیون چندگانه برای پیش بینی احساس تعلق به مدرسه از طریق هوش اخلاقی

مدل	B	SE	Beta	t	مقدار احتمال	R	R مجذور تعدیل شده	F	مقدار احتمال	Tolerance	VIF
ثابت	۲/۹۲۵	۶/۹۸۰		۰/۴۱۹	۰/۶۷۶	۰/۷۰۸	۰/۴۸۳	۲۸/۸۱۹	۰/۰۱		
درست کاری	۰/۷۲۴	۰/۲۷۴	۰/۲۳۳	۲/۶۴۱	۰/۰۰۹				۰/۵۵۶	۱۸/۷۹	
مسئولیت پذیری	۰/۵۸۹	۰/۲۷۹	۰/۲۰۰	۲/۱۱۳	۰/۰۳۷				۰/۴۸۵	۲۰/۰۶	
دلسوزی	۰/۸۸۲	۰/۲۷۸	۰/۳۰۷	۳/۱۷۴	۰/۰۰۲				۰/۴۶۶	۲/۱۴	
بخشش	۰/۴۱۶	۰/۲۰۴	۰/۱۴۶	۲/۰۳۷	۰/۰۴۴				۰/۸۴۹	۱/۱۷	۸

جدول ۴. تحلیل رگرسیون چندگانه برای پیش‌بینی احساس تعلق به مدرسه از طریق ذهن آگاهی

مدل	B	SE	Beta	t	مقدار احتمال	R	مجذور R تعدیل‌شده	F	مقدار احتمال	Tolerance	VIF
ثابت	۳۶/۷۰۹	۴/۷۱۵		۷/۷۸۶	۰/۰۰۱	۰/۶۲۳	۰/۳۷۲	۲۴/۴۹۸	۰/۰۱		
درگیری با افکار	۰/۶۰۵	۰/۲۲۳	۰/۲۶۱	۲/۷۱۵	۰/۰۰۸					۰/۵۶۹	۱/۷۵۸
پذیرش	۰/۷۴۶	۰/۲۲۱	۰/۳۲۳	۳/۳۷۷	۰/۰۰۱					۰/۵۷۸	۱/۷۳۱
آگاهی از فکر	۰/۷۳۰	۰/۲۶۳	۰/۲۱۰	۲/۷۷۳	۰/۰۰۶					۰/۹۲۰	۱/۰۸۷

بحث و نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر با هدف بررسی نقش هوش اخلاقی و ذهن آگاهی در پیش‌بینی احساس تعلق به مدرسه انجام شد. نتایج نشان داد بین هوش اخلاقی با احساس تعلق به مدرسه ارتباط مثبت و معنادار وجود دارد و مولفه‌های هوش اخلاقی (درست‌کاری، مسئولیت‌پذیری، دلسوزی) به شکل مثبت و معناداری احساس تعلق به مدرسه را پیش‌بینی می‌کنند. به عبارتی دیگر، می‌توان گفت با افزایش هوش اخلاقی، احساس تعلق به مدرسه در دانش‌آموزان افزایش می‌یابد. یافته بالا با نتایج مطالعات پیشین مرتبط و نزدیک در این زمینه همسو است. برای مثال نتایج پژوهش خرمایی و همکاران نشان داد که هوش اخلاقی بر آسایش روان‌شناختی و امید به تحصیل اثر مستقیم و معناداری داشته است [۱۳]. پژوهش حدادی مقدم و همکاران نشان داد بین هوش اخلاقی با رضایت از زندگی تحصیلی و سلامت دانشجویان رابطه معناداری وجود داشته است [۱۴]. مطالعه نصیری و لیک بنی و حیدری سورشجانی نشان داد هوش اخلاقی اثر مستقیم مثبت و رابطه معنادار با متغیر خوشی‌بینی تحصیلی در دانش‌آموزان دارد [۱۲]. پژوهش پوسپیت ساری و همکاران، نشان داد هوش اخلاقی تاثیر معناداری در بهبود جو مدرسه دانش‌آموزان ابتدایی داشته است [۳۰]. پژوهشی ناهمسو یافته نشد. به نظر می‌رسد دانش‌آموزان با هوش اخلاقی بیشتر دارای امید بیشتری به آینده و نگاه خوش‌بینانه‌تری به زندگی هستند، هوش اخلاقی به دانش‌آموزان کمک می‌کند نگاه مثبت‌تری به

زندگی داشته باشد و امید بیشتری به موفقیت در خود ایجاد کنند که این امر می‌تواند بر عملکرد فرد اثر مثبت بگذارد، همچنین در هوش اخلاقی توجه به شأن و منزلت و حقوق همه افراد می‌شود حتی آن‌ها که عقاید و رفتارشان با ما متفاوت است؛ بنابراین، زمینه را برای پذیرش واقعیت و رشد امید فراهم می‌کند [۳۱]. فرد دارای هوش اخلاقی به دنبال مسیر درست و تعریف‌شده از پیشرفت مرتبط با تحصیل است که این امر زمینه را برای کوشش بیشتر و امید بیشتر از طریق دست‌یابی به نتایج مطلوب فراهم می‌کند و در مجموع هوش اخلاقی بستری مناسب برای رشد مولفه‌هایی مانند احساس مثبت، عدالت، حمایت، صبر، مهربانی، دلسوزی، مشارکت، ارتباط موثر و انصاف فراهم می‌کند و این مولفه‌ها زمینه احساس تعلق به مدرسه بیشتر را ایجاد می‌کنند [۳۲]. در تبیینی دیگر می‌توان گفت هوش اخلاقی دربرگیرنده ویژگی‌هایی مانند همدلی کردن، مسئولیت‌پذیری، ایستادگی در مقابل بی‌عدالتی‌ها، بخشش، انصاف و رفتار توأم با احترام و عطف با دیگران است، این ویژگی‌ها به فرد کمک می‌کنند تا از تعلل در کارها و ناتوانی‌ها دور باشند؛ بنابراین افزایش هوش اخلاقی در دانش‌آموزان موجب می‌شود تا آنها کارها و تکالیف خود را بدون هیچ دلیل و منطقی تاخیر بیندازند و همواره فردی منظم باشند. همچنین هوش اخلاقی عمل کردن مبتنی بر ارزش‌ها است؛ بنابراین، دانش‌آموزانی که از هوش اخلاقی بالایی برخوردار هستند مطابق با ارزش‌های فردی و اجتماعی رفتار می‌کنند، در نتیجه داشتن چنین ویژگی‌هایی منطقی است که سبب شود این دانش‌آموزان به دنبال تعامل و تعلق بیشتر

به محیط مدرسه باشند و از این طریق بر شکوفایی تحصیلی خود بیفزایند.

دیگر یافته پژوهش نشان داد بین ذهن آگاهی با احساس تعلق به مدرسه ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد و مولفه‌های ذهن آگاهی (درگیری با افکار، پذیرش و آگاهی از فکر) به شکل مثبت و معناداری احساس تعلق به مدرسه را پیش‌بینی می‌کنند. از یافته بالا می‌توان برداشت کرد که با افزایش ذهن آگاهی، احساس تعلق به مدرسه در دانش آموزان افزایش می‌یابد. نتیجه به دست آمده همسو با نتایج مطالعات پیشین در این زمینه است. برای مثال مطالعه خرمی و همکاران نشان داد ذهن آگاهی در کاهش اضطراب امتحان و افزایش نگرش به مدرسه دانش آموزان تاثیر گذار است، پژوهش کشت‌ورز و اوجی نژاد نشان داد که اثر مستقیم ذهن آگاهی بر رفتار غیر مولد تحصیلی و خودنظم‌دهی تحصیلی معنادار بوده است، مطالعه نورعلیزاد و درویشی نشان داد که بین ذهن آگاهی با اشتیاق تحصیلی و احساس تعلق به مدرسه رابطه معناداری وجود دارد [۱۹، ۲۰، ۳۳]. پژوهش کورنلیسن و همکاران، نشان داد ذهن آگاهی نقش مهمی در پیش‌بینی سازگاری، احساس تعلق و قصد تداوم به تحصیل در دانشگاه دارد [۳۴]. پژوهشی ناهمسو یافته نشد. به نظر می‌رسد مکانیسم اصلی ذهن آگاهی، تمرکز و توجه است، چراکه متمرکز کردن مکرر توجه روی یک محرک خنثی مثل تنفس، یک محیط توجهی مناسب به وجود می‌آورد و از اشتغال ذهنی با افکار تهدیدکننده و نگرانی درباره عملکرد در حین انجام تکالیف در مدرسه و رابطه با معلمان و همسالان جلوگیری می‌کند؛ به عبارت دیگر، این فنون با افزایش آگاهی فرد از تجربیات اکنون و برگرداندن توجه بر سیستم شناختی و پردازش کارآمدتر اطلاعات موجب کاهش نگرانی و تنش فیزیولوژیک در فرد و بهبود تعلق به مدرسه می‌شود، افزون بر این، ذهن آگاهی با افزایش آگاهی افراد به لحظه حال، از طریق فونونی مثل توجه به تنفس و بدن و معطوف کردن آگاهی به اینجا و اکنون می‌تواند باعث ایجاد تغییرات مثبت در الگوهای فکری یا نگرش‌های فرد درباره افکارش نسبت به

مدرسه شود و زمینه احساس تعلق بیشتر به مدرسه را فراهم کند [۳۵، ۳۶]. در تبیینی دیگر می‌توان گفت ذهن آگاهی با ایجاد آگاهی در فرد درباره خود درک احساسات، افکار و توانایی‌های خویش و پذیرش خود باعث افزایش ابعاد تفکر رهیاب برای پیدا کردن راه‌های متعدد در برخورد با چالش‌ها و تفکر عامل، به معنای توانمند دانستن خود در غلبه بر مشکلات و چالش‌های تحصیلی می‌شود، همچنین ذهن آگاهی با افزایش پذیرش در فرد که مربوط به پذیرش خود و دیگران است، موجب تمرکز فرد بر توانمندی‌هایی مانند خودنظم‌جویی می‌شود. بدین صورت که فرد با پذیرش ضعف‌ها و اشکال‌های خود، تمرکز و توجه بیشتری را به داشته‌های خود خواهد داشت و تمرکز بر داشته‌ها موجب استفاده بیشتر و بهتر از این داشته‌ها و در نتیجه رشد این داشته‌ها یا به عبارتی توانمندی‌ها می‌شود؛ و از آنجا که ذهن آگاهی شامل قضاوت نکردن، غیر واکنشی بودن و نگرش باز نسبت به احساسات، تجارب و افکار است، می‌تواند به فرد کمک کند در زمینه مسائل تحصیلی توانایی‌های خویش را قضاوت نکند، احساسات خویش را بپذیرد و بدون ترس از پیامد رفتار کند. این امر باعث می‌شود که فرد بر خود تمرکز کند و پذیرش خود را منوط به گرفتن نمره یا داشتن عملکردی خاص در زمینه تحصیلی نکند؛ در نتیجه، به احتمال کمتری اقدام به رفتار خودشکن تحصیلی کند.

با توجه به روش نمونه‌گیری در دسترس و کنترل نکردن متغیرهای دموگرافیک از جمله سن، جنس و وضعیت اقتصادی - اجتماعی آزمودنی‌ها، در تعمیم نتایج باید جانب احتیاط رعایت شود؛ بنابراین، پیشنهاد می‌شود در مطالعات آینده از شیوه‌های جمع‌آوری اطلاعات تصادفی استفاده شود. همچنین نقش متغیرهای دموگرافیک به عنوان متغیر تعدیل‌کننده در قالب معادلات ساختاری بررسی شود. بر اساس نتایج، پیشنهاد می‌شود روانشناسان تربیتی و مشاوران تحصیلی برای کاهش رفتارهای خودشکن تحصیلی در دانش آموزان برنامه آموزشی مناسبی را تدوین کرده و آموزش هوش اخلاقی و ذهن آگاهی جزء برنامه‌های مداخلاتی مراکز

مشاوره وابسته به آموزش و پرورش در نظر گرفته شود.

قدردانی

این پژوهش از رساله دکتری نویسنده اول استخراج شده است و دارای کد اخلاق به شماره IR.IAU.BIRJAND.REC.1402.038 از کمیته اخلاق در پژوهش دانشگاه آزاد اسلامی بیرجند است. نویسندگان از همه مسئولان و دانش آموزان

تضاد در منافع

نویسندگان اظهار می کنند هیچ گونه تعارض منافی درباره این مقاله وجود ندارد.

References

1. Sharifirahnemo S, Fathi A, Pourmalai Harris R. The effectiveness of social skills training on academic self-concept and sense of belonging to school in elementary school students. *Learner-based Curriculum and instruction Journal* 2022; 2(2): 51-64 (Persian).
2. Delghandi A, Bayanfar F, Talepasand S. The prediction of students 'academic self-handicapping behaviors on the basis of academic engagement, quality of school life and sense of belonging to school. *Educational Psychology* 2019; 15(53): 73-92 (Persian).
3. Lee CK, Huang J. The relations between students' sense of school belonging, perceptions of school kindness and character strength of kindness. *Journal of school psychology* 2021; 84: 95-108.
4. Pendergast D, Allen J, McGregor G, Ronksley-Pavia M. Engaging marginalized, "at-risk" middle-level students: A focus on the importance of a sense of belonging at school. *Education Sciences* 2018; 8(3): 138.
5. Brooms DR. I was just trying to make it: Examining urban Black males' sense of belonging, schooling experiences, and academic success. *Urban Education* 2019; 54(6): 804-30.
6. Li C, Jiang S. Social exclusion, sense of school belonging and mental health of migrant children in China: A structural equation modeling analysis. *Children and Youth Services Review* 2018; 89: 6-12.
7. Hesampour F, Rezaei AM. The Role of Academic Motivation, Academic Emotions, and Moral Intelligence in Predicting Students' Academic Performance. *J Child Ment Health* 2024; 10(4): 63-78 (Persian).
8. Nguyen A, Ngo HN, Hong Y, Dang B, Nguyen B-PT. Ethical principles for artificial intelligence in education. *Educ Inf Technol* 2023; 28(4): 4221-41.
9. Mirsadeh M, Hooman F, Homaei R. The Mediating Role of Academic Hope in the Correlation of Ambiguity Tolerance and Academic Flourishing with Academic Engagement in Female High School Students. *International Journal of School Health* 2022; 9(3): 178-85 (Persian).
10. Shahbaziyan Khonigh A, Hasani O, Rashbari Dibafar M. Discriminative Role of Bullying and Moral Intelligence in Suicide Probability among High School Students of Sanandaj City in the 2017-2018 Academic Year: A Descriptive Study. *J Rafsanjan Univ Med Sci* 2019; 18(1): 17-30 (Persian).
11. Li R, Cheung AK, Liu K. A corpus-based investigation of extra-textual, connective, and emphasizing additions in English-Chinese conference interpreting. *Front Psychol* 2022; 13: 847735.
12. Nasiri F, Heidari N. The Role of Education Civic Behavior in Student Academic Optimism: Testing the Role of Moral Intelligence. *Journal of Research in Educational Systems* 2020; 14(51): 23-38 (Persian).
13. Khormaei F, Saber lari M, Poorseyed SM. Predicting Student's Psychological Well-being Based on Moral Intelligence with mediating of academic hope. *Cultural Psychology* 2023; 6(2): 161-83. (Persian).
14. Haddadi-Moghaddam H, Abolghasemi S, Tizdast T. The Relationship between Emotional Intelligence, Successful Intelligence, Moral Intelligence, Cultural Intelligence, and Life Satisfaction Mediated by Mental Health. *Salamat Ijtimai* 2021; 8(4): 1-16.

15. Karremans JC, van Schie HT, van Dongen I, Kappen G, Mori G, van As S, et al. Is mindfulness associated with interpersonal forgiveness? *Emotion* 2020; 20(2): 296-310.
16. Rodrigues MF, Nardi AE, Levitan M. Mindfulness in mood and anxiety disorders: a review of the literature. *Trends in psychiatry and psychotherapy* 2017;39(3):207-15.
17. Tseng HW, Chou FH, Chen CH, Chang YP. Effects of mindfulness-based cognitive therapy on major depressive disorder with multiple episodes: a systematic review and meta-analysis. *Int J Environ Res Public Health* 2023; 20(2):1555.
18. Andersen E, Geiger P, Schiller C, Bluth K, Watkins L, Zhang Y, et al. Effects of mindfulness-based stress reduction on experimental pain sensitivity and cortisol responses in women with early life abuse: A randomized controlled trial. *Psychosom Med* 2021; 83(6): 515-27.
19. Khorrami F, Saif A, Kiamanesh AR, Dortaj F. The Effectiveness of Mindfulness training in Test Anxiety and Attitudes Towards School in 11th grade Students. *Educational Psychology* 2018; 14(50): 25-54 (Persian).
20. Keshtvarz kondazi E, Ojinejad a. The mediating role of academic self-regulation in the relationship between mindfulness and non-productive academic behavior. *Psychological Models and Methods* 2020; 11(39): 95-120 (Persian).
21. Mollaei F, Hejazi M, Yosefi Afrashteh M, Morovvati Z. The mediating role of mindfulness in the relationship of academic engagement and academic vitality of female second-grade secondary high school students of Zanjan. *Journal of Research in Educational Systems* 2020; 14(48): 75-90 (Persian).
22. Kuang X, Mok MMC, Chiu MM, Zhu J. Sense of school belonging: Psychometric properties and differences across gender, grades, and East Asian societies. *Psych J* 2019; 8(4): 449-64.
23. Tabachnick BG, Fidell LS, Ullman JB. Using multivariate statistics. Boston, MA: pearson 2013.
24. Lennick D, Kiel F. Linking strong moral principles to business success. Pennsylvania, Wharton School of the University of Pennsylvania 2005; 1(1): 1-6.
25. Amani Kolarijani A, Salmabadi M. The role of spiritual and moral intelligence in predicting students' anxiety tolerance (during the Covid 19). *Islamic Studies in Health* 2022; 6(1): 75-84 (Persian).
26. Chadwick P, Hember M, Symes J, Peters E, Kuipers E, Dagnan D. Responding mindfully to unpleasant thoughts and images: Reliability and validity of the Southampton mindfulness questionnaire (SMQ). *Br J Clin Psychol* 2008; 47(4): 451-5.
27. Foroughi A, Azar G, Parvizifard A, Khanjani S, Sadeghi K. Psychometric Properties of the Persian Version of the Southampton Mindfulness Questionnaire. *Journal of Clinical Psychology* 2019; 11(2): 32-9 (Persian).
28. Brew C, Beatty B, Watt A. Measuring students' sense of connectedness with school. Australian Association for Research in Education Annual Conference, Melbourne 2004.
29. Makiyan R, Kalantarkosheh SM. Normalizing Sense of Belonging to School Questionnaire and its relationship with Academic Burnout and Achievement Motivation among Persian students. *Quarterly of Educational Measurement* 2015; 5(20): 119-38 (Persian).
30. Puspitasari R, Budimansyah D, Sapriya S, Rahmat R. The Influence of Emotional Intelligence, Moral Intelligence and Intellectual Intelligence on Characters Caring for the Environmental School Students in the Perspective of Civic Education. Annual Civic Education Conference (ACEC 2021) . Atlantis Press 2022.
31. Garrigan B, Adlam AL, Langdon PE. Moral decision-making and moral development: Toward an integrative framework. *Developmental review* 2018; 49: 80-100.
32. Marques J. Creativity and morality in business education: Toward a trans-disciplinary approach. *The International journal of management education* 2019; 17(1): 15-25.
33. Nooralizad R, Darvishi S. Examining the relationship between mindfulness and academic enthusiasm and sense of belonging to school in female students of the first secondary school in Ahvaz. *International Conference on Educational Sciences, Psychology, Sport Sciences and Physical Education; Sari* 2021 (Persian).
34. Cornelissen NB. Grit, sense of belonging and mindfulness as predictors of adjustment and intention to persist at university: Stellenbosch: Stellenbosch University 2022.
35. Ahmadi M, Hashmian K, Dortaj F, Abolmaali K. Effectiveness of Social-emotional Learning vs Mindfulness Training in Increasing Positive Orientation Towards School. *Journal of School Psychology* 2021; 9(4): 120-33 (Persian).
36. Lawlor MS. Mindfulness and social emotional

learning (SEL) A conceptual framework. Handbook of mindfulness in education: Integrating theory and research into practice. Springer-Verlag Publishing/

Springer Nature 2016: 65-80.